

HRVATSKO POMORSKO NAZIVLJE U PRIJEVODU ROMANA HERMANA MELVILLEA „MOBY DICK”

Željko Stepanić, Jasenka Maslek *

Sveučilište u Zadru, Sveučilište u Dubrovniku

Neujednačeni prijevodi pomorskoga nazivlja u književnim djelima potvrđuju tezu da Hrvati nisu posve ovladali morem i da nisu pronašli istovrijednice za sve potrebe u vezi s pomorstvom. Bitno sociolingvističko obilježje našega pomorskog jezika naglašena je podvojenost između govorne i pisane inačice. U hrvatskome su jeziku razlike tolike da se gotovo radi o dvama jezicima: govornom i pisanom. Prvi se temelji na dijalektima u kojima se koriste uglavnom talijanizmima, a drugi na najčešće stvorenom i djelomično propisanom hrvatskom nazivlju. U posljednjih je 150 godina potrošeno podosta tinte u pokušaju da se smanje te razlike, ali, nažalost, s relativno skromnim rezultatima, a rješenje se još uvijek ne nazire ni u bližoj budućnosti. U govoru naših ljudi od mora vrlo su rašireni noštromizmi, podvrsta talijanizama, koji neupitno imaju svoju stilističku vrijednost, ali koja često ne dođe do izražaja jer prosječni čitatelj u pravilu ne poznaje život pomoraca, pogotovo ne iz doba jedrenjaka. Uz to, ni naši se prevoditelji ne mogu pohvaliti dobrim poznavanjem hrvatskoga pomorskog leksika. Zato se često javljaju nejednaki i neujednačeni prijevodi jednog te istog stranog pomorskog termina. Prevoditelji često imaju poteškoća i s dijalektalnim i sa standardnim pomorskim izrazima. Stoga u hrvatskome prijevodu ima više različitih prijevodnih inačica nego što ima pomorskih izraza u engleskom izvorniku, što nedvojbeno ukazuje na siromaštvo, a ne na bogatstvo hrvatskoga pomorskog jezika.

Ključne riječi: pomorsko nazivlje, talijanizmi, noštromizmi, božmanizmi, standardno pomorsko nazivlje, prevođenje pomorskoga nazivlja

1. UVOD

Naši prevoditelji su i danas, u 21. stoljeću, u velikoj nedoumici prilikom prevođenja pomorskog nazivlja. Naime, nakon početaka hrvatske maritimne leksikografije polovicom 19. stoljeća javljaju se do kraja istoga stoljeća dvije struje. Jedna je radikalno puristička, odnosno neologistička bakarska leksikografska struja, čiji je najistaknutiji predstavnik Božo Babić. Druga je tradicionalistička struja, kako je naziva Vidović, bila skeptična

* Željko Stepanić, student poslijediplomskog studija Sveučilišta u Zadru, e-mail: zeljko.stepanic@zg.htnet.hr

* Jasenka Maslek, profesor fonetike i talijanskog jezika, Sveučilište u Dubrovniku, e-mail: jassenka_maslek@net.hr

prema novotarijama. Vidović naglašava *doprinosa* i posebno *vidoviti realizam* Jurja Carića, najistaknutijeg predstavnika te struje, *jer se obistinilo da kalkove i kovanice naša svakodnevna praksa (izvan ratne mornarice) neće lako usvojiti unatoč naporima administracije i školstva* (Vidović, 1982:796). Ali isto tako nije se obistinilo ni ono za što se Carić zdušno zalagao, tj. struka je vrlo teško usvajala, i usvaja *noštromizme* pa se oni još i danas pojavljuju samo rubno u *Pomorskoj enciklopediji*, *Brodskoj nomenklaturi*, kao i u cjelokupnoj pomorskoj stručnoj literaturi, pomorskim udžbenicima te svim standardnim rječnicima (Stepanić, 2007).

Pogledajmo na trenutak *tradicionalističku struju*. Radovan Vidović navodi uz Carića dva tada vrlo utjecajna filologa – Peru Budmanija i Luku Zorea kao njene pripadnike – iako se oni zapravo nisu bavili pomorskom terminologijom. Tako se Budmani u ovoj *struji* našao jer je u jednome svome pismu dao podršku Cariću, dok je Zore u svojim *Paljetkovanjima* bilježio narodne riječi (ali i novo iskovane, što će reći da i nije bio baš tako skeptičan prema novotarijama) te je pritom zapisao i nešto pomorskih naziva kojima su se bili služili naši mornari pa se i on našao u ovoj struji iako se nije posebno bavio pomorskim nazivljem.

Iako je Juraj Carić bio zaslužan za popularizaciju pomorstva pišući popularne knjige u kojima se služio *noštromizmima* te na taj način posredno popularizirao i pomorsko nazivlje iz govora naših mornara, u svojim stručnim djelima gotovo da se nije koristio tom, kako kaže Vidović, *već tisućljetno našom pomorskom terminologijom* iz vrlo jednostavnog razloga. Naime, on se u svojim stručnim radovima najviše koristio nazivljem koje je nastajalo razvojem znanosti i koje je bilo iz novijeg doba, a koje pak ondašnji naši mornari, mahom nepismeni i neškolorani, uglavnom nisu ni poznavali, a kamoli da su se njima služili. Dakle, Carić se u svojim stručnim radovima ponajviše koristio novovjekim, a ne *tisućljetnim* tradicionalnim pomorskim nazivljem.

inače, te dvije struje, *puristička* i *tradicionalistička*, nisu našle *zajednički jezik* kroz cijelo 20. stoljeće, a ni u 21. nije se puno promijenilo. Stoga ne čudi što još nemamo suvremeni hrvatski pomorski rječnik, pa tako ni englesko-hrvatski pomorski rječnik na koje bi se prevoditelji mogli pozivati pa se svatko od njih snalazi kako zna i umije. Srpskim prevoditeljima ipak je lakše: iako nemaju mora, imaju dva englesko-srpska pomorska rječnika.

U hrvatskim se prijevodima mogu susresti i standardni i dijalektalni izrazi. Češće se susreću prvi nego potonji jer ih prevoditelji danas ipak mogu pronaći ponajprije u *Pomorskoj enciklopediji* te *Hrvatsko-engleskom rječniku pomorskog nazivlja*, dok se *noštromizmi*, kojih u pravilu nema u standardnim rječnicima, mogu naći na jednom mjestu jedino u Vidovićevom *Pomorskom rječniku* koji je u osnovi dijalektalni i kolokvijalni rječnik, odnosno rječnik talijanizama s vrlo malo standardnog nazivlja.

Nadalje, naši se prevoditelji ne mogu pohvaliti dobrim poznavanjem hrvatskoga pomorskog leksika, bio on standardni ili dijalektalni, pa se često javljaju nejednaki i neujednačeni prijevodi jednog te istog stranog pomorskog naziva. Da oni češće posežu za standardnim nazivima, a rjeđe za *noštromizmima*, već smo pokazali analizirajući pomorske i ribarske izraze u prijevodima romana Ernesta Hemingwaya *Starac i more* (Stepanić – Maslek, 2006). Prevoditeljski dvojac Zlatko Gorjan i Josip Tabak nije iznimka.

Naša je *književna štokavština* tijekom 20. stoljeća, dijelom zbog jezičnog čistunstva,

dijelom u želji za što bržom standardizacijom, a dijelom i zbog preosjetljivosti na talijanska presizanja, često zanemarivala noštromizme držeći ih ne toliko sredozemnim koliko tuđim izrazima. To je bilo za očekivati jer je u tome smjeru krenuo i razvoj stručnoga pomorskog nazivlja, što nedvojbeno pokazuju ne samo *Pomorska enciklopedija* i *Brodska nomenklatura*, u kojima se noštromizmi pojavljuju samo rubno, nego i naša cjelokupna stručna pomorska literatura, a isto vrijedi i za standardne rječnike. Stoga se u književnim djelima s pomorskom tematikom daleko češće susreću standardni izrazi nego noštromizmi. I prijevod romana *Moby Dick* to potvrđuje.

2. IZVORI ZA HRVATSKE PREVEDENICE U ROMANU "MOBY DICK"

Hrvatski prijevod romana *Moby Dick* prvi put je objavljen 1954. godine, a ponovljen je još pet puta: 1978., 1981., 1985., 1999. i 2004. godine. Iako je riječ o jednom te istom prijevodu, samo je u prvome, uz spomenute prevoditelje, navedeno i ime Petra Mardešića: „*S engleskog preveli Zlatko Gorjan i Josip Tabak. Nazivi iz pomorstva: Petar Mardešić*”.

Naš prevoditeljski dvojac Gorjan – Tabak, u vrijeme kad je prevodio roman *Moby Dick*, nije imao puno izvora za hrvatsko pomorsko nazivlje jer tada mnogi još nisu ni bili tiskani pa su se prevoditelji konzultirali s ponajboljim poznavateljem hrvatskoga pomorskog nazivlja onog vremena – Petrom Mardešićem.

Marijanu Urbanyju je promaklo, pišući o jeziku pomoraca i slikama iz pomorskoga života devedesetih godina prošloga stoljeća, da je hrvatski prijevod romana *Moby Dick* prvi put bio objavljen 1954. godine – on navodi 1985. godinu (Urbany, 1992:240) pa tako izvlači krivi zaključak da su prevoditeljima na raspolaganju bili *Pomorska enciklopedija* (1954–1964), *Građa za pomorsku terminologiju* iz Anala Leksikografskog zavoda (1955) i *Rusko-englesko-hrvatski pomorski rječnik* Stjepana Vekarića i Nikole Safonova (1966). Doduše, u sljedećim izdanjima prevoditelji su se zaista mogli poslužiti spomenutim izvorima, ali oni to nisu učinili, što nedvojbeno pokazuju neizmijenjena ponovljena izdanja.

Zbog mnogobrojnih bilježaka u prijevodu (oko 500) u kojima su prevoditelji dali opširna objašnjenja za prevedene izraze, i to ne samo iz pomorstva, Urbany zaključuje da su oni u *svojemu mukotrpnome radu savjesno rabili najraznovrsniju literaturu* iako nisu navodili izvore (Urbany, 1992:241). No, spomenuli smo da u ono vrijeme – ranih pedesetih godina 20. stoljeća – gotovo da i nije bilo literature o pomorskome nazivlju pa tako prevoditelji nisu mogli rabiti, kad je u pitanju pomorska terminologija, *najraznovrsniju literaturu* da su i htjeli.

Nije poznat razlog zbog čega se u ponovljenim izdanjima *izgubilo* ime Petra Mardešića, no uspoređujući nazivlje kojim se koristio Mardešić u svojim djelima s prevedenicama kojima se koristio prevoditeljski dvojac, vidljivo je da su prevoditelji nerijetko vrlo slobodno, pa čak i pogrešno prevodili pojedine engleske nazive, čime Mardešić jamačno nije mogao biti zadovoljan.

Dodajmo da su se prevoditelji naziva za jedrilje i jarbolje nedvojbeno koristili izrazima koji su se u ono doba mogli lako pronaći jedino u radovima njihova suvremenika Petra Mardešića. Naime, mnogi od tih naziva *nestali* su zajedno sa starim jedrenjacima pa se

tako nisu sačuvali ni u govoru naših ljudi s mora. Prevoditelji su se nedvojbeno koristili i pomorskim putopisom Jurja Carića *Slike iz pomorskoga života* iz 1884. godine (drugo izdanje 1925.) u kojima se na kraju nalazi tumač pomorskih izraza. Na to posebno upućuje uporaba noštromizma *božman* koji teško da su mogli čuti od pomoraca.

3. NOŠTROMIZMI – JEDINSTVENI LINGVISTIČKI FENOMEN U HRVATSKOME JEZIKU

Prije nego što se osvrnemo na probleme s kojima se prevoditeljski dvojac susretao, kratko ćemo pojasniti *noštromizme* – jedinstveni lingvistički fenomen u hrvatskome jeziku kojem se ne može naći pandan u drugim jezicima. Pojedini su se pomorski stručnjaci počeli koristiti tim nazivom početkom druge polovice 20. stoljeća u namjeri da *otjeraju* tuđice, prije svega talijanizme, iz našeg pomorskog jezika administrativnim mjerama. Za njih su *noštromizmi* (od tal. *nostromo*, vođa palube) *nezdrava pojava koja je sve do današnjih dana glavna kočnica za primjenu naših narodnih izraza u pomorstvu* (Buljan, 1966). Naravno, noštromizmi nisu nezdrava pojava pa se administrativnim putem nisu ni mogli riješiti ovi jezični problemi.

Krajem 20. stoljeća autori su, posebno filolozi, svjesni složenosti i osjetljivosti ovog problema pa su osjetno neutralniji u definiranju pojma noštromizmi – to su riječi iz mornarskoga uzusa u kojemu prevladavaju djelomično adaptirane primljenice iz talijanskoga jezika (Stolac, 1998), a prilagođene našem jeziku na fonološkoj i morfološkoj razini s različitim stupnjevima adaptacije na razini pojedinih govora i dijalekata (Urbany, 1996). Dakle, noštromizmi nisu ništa drugo do talijanizmi koji se koriste u našem pomorskom jeziku.

S druge strane, ima autora za koje ne postoje noštromizmi jer su to *hrvatske riječi koje hrvatski puk govori stoljećima* (Vidović, 1993) *te se ne dadu iskorijeniti nikakvim tobože patriotskim parolama ni purističkim rječnicima* (Božanić, 2002:8). Božanić, doduše, nije naveo koji su to za njega *puristički rječnici*, no činjenica je da, što god tko mislio o noštromizmima, njih jedva da ima u tragovima u standardnim hrvatskim rječnicima, enciklopedijama te stručnoj pomorskoj i brodarskoj literaturi.

Teško da se zbog toga sva ova djela mogu tako olako nazivati *purističkima*. Istini za volju, ni standardnih pomorskih izraza nema previše u općim rječnicima, ali ih se zasigurno može naći u većem broju nego noštromizama.

Iako noštromizmi imaju svoju stilističku vrijednost koja se primjenjuje u ostvarivanju mogućnosti prenošenja maritimnog ugođaja engleskoga teksta na hrvatski jezik jer su oni bitno obilježje žargona naših pomoraca (Urbany, 1994B), naši su se prevoditelji uglavnom koristili standardnim izrazima. Prema Urbanyju, kada prevoditelj pomorske nazive prevodi izrazima kojima se ne koriste *ljudi od mora*, pa makar oni bili dio standardnoga hrvatskog pomorskog nazivlja, on na određeni način *vrijeda njihov jezični osjećaj* (Urbany, 1994A).

Mišljenja smo da danas mnoge pomorske standardne riječi korištene u književnom tekstu, na primjer *kormilo*, ne vrijedaju jezični osjećaj hrvatskih čitatelja te da oni nisu uskraćeni iako nije odabran vrlo rašireni kolokvijalni izraz *timun*.

Uostalom, stilistički učinak uporabe noštromizama gubi se kod većine čitatelja jer oni ionako slabo poznaju život pomoraca. Naime, kad naiđu na njima nepoznate pomorske nazive, bili oni standardni ili noštromizmi, oni osjećaju da je riječ o pomorskim izrazima, ali ih ne mogu osjetiti u cijelosti jer ne poznaju ni jedne ni druge (Stepanić – Maslek, 2006).

Naši prevoditelji nisu prečesto posezali za noštromizmima, ali ih se nađe, s tim da su se katkad znali njima poslužiti u želji da stvore pomorski ugođaj iako se u izvorniku uopće ne spominje maritimni izraz, primjerice „...*these crooked directions of his very much puzzled us at first...*” (izvornik, str. 55.) preveli su kao „... njegove su nas zakučaste upute smele u početku našeg *bordžanja* po ulicama...” (dio 1, str. 91.).

4. ANALIZA POMORSKOG LEKSIKA U PRIJEVODU ROMANA “MOBY DICK”

Engleski nazivi polazna su osnovica za naše razmatranje, a slijede talijanske i hrvatske istovrijednice, s time da pojedine prevedenice moramo promatrati i u okviru *licentiae poeticae*. U citiranim primjerima podebljali smo promatrane **pomorske riječi**.

Dok u engleskom izvorniku i talijanskom prijevodu ima vrlo malo bilježaka koje pobliže pojašnjavaju pomorske pojmove, u hrvatskomu ih ima podosta. Sve su bilješke koje ovdje navodimo od hrvatskih prevoditelja, a ne naše. Prevoditelji su očito imali jaku potrebu pojašnjavati čitateljima naše pomorske nazive. Pritom su svojim odabirom izraza i bilježaka nerijetko pokazali da nisu najbolje vladali našom pomorskom terminologijom.

U sljedećih nekoliko primjera pokazat ćemo kako su se naši prevoditelji snalazili prilikom prevođenja pomorskog nazivlja. Pokazat ćemo da njihovi prijevodi nisu uvijek bili ujednačeni, ponekad su neprecizni pa čak i netočni. Odabrali smo nekoliko pomorskih naziva tih dviju zapovijedi, što smatramo da je dovoljno za potvrdu naše teze.

Najprije navodimo dva engleska izraza *helm* i *spoke* koji označavaju vidljive dijelove upravljačkog mehanizma. Potom smo odabrali dva pojma koja se često spominju u romanu. To su *mate*, koji su naši prevoditelji prevodili s dvije prevedenice: **časnik** i **božman**, te *rigging* s desetak različitih prevedenica. Upravo pojam *rigging* s toliko puno različitih prevedenica ukazuje na stanovitu nesigurnost naših prevoditelja kad su bili u pitanju pomorski nazivi pa smo ovaj engleski izraz opširnije pojasnili.

Različite vrste jedara, kojih danas više nema na brodu, pokazuju kako je teško precizno prevesti njihove nazive, dok smo engleski izraz *kedger*, koji smo pronašli u romanu samo jednom, izabrali da pokažemo kako su se prevoditelji snalazili kod prevođenja jednog nestandardnog engleskog pomorskog izraza.

Naposljetku, opisali smo i dvije karakteristične pomorske naredbe: *about* i *luff* koje također ukazuju na nesigurnost i nedovoljno poznavanje pomorskog nazivlja od strane naših prevoditelja.

Budući da Talijani imaju odavna riješenu i standardiziranu pomorsku terminologiju, usporedili smo talijanske prevedenice s engleskim i hrvatskim pomorskim izrazima da pokažemo kako su oni rješavali probleme prevođenja pojedinih stručnih pomorskih izraza.

Najprije navodimo promatrane izraze pa rečenice iz romana u kojima se nalaze ti

promatrani pomorski nazivi, a potom dajemo kraću analizu. Brojevi u zagradama iza navedenih primjera odnose se na stranice u izvorniku, odnosno odgovarajućem talijanskom i hrvatskom prijevodu.

4.1. Odabir pojedinih pomorskih naziva iz romana “Moby Dick”

U romanu *Moby Dick* pojavljuje se dosta pomorskoga nazivlja. Odabrali smo nekoliko imenica koje smo analizirali da pokažemo kako prevoditeljima nije uvijek bilo lako pronaći najbolju prevedenicu.

4.1.1.	engl. <i>helm</i>	tal. <i>barra</i>	hrv. kormilo
	engl. <i>spoke</i>	tal. <i>caviglia</i>	hrv. žbica

engl.: *And obeying his own order, he dashed the helm down before the helmsman could handle the spokes.* (str. 236.)

tal.: *E obbedendo al suo stesso ordine, sbatte la barra sottovento prima che il timoniere potesse toccar le caviglie.* (str. 358.)

hrv.: ...i zatim izvršivši vlastitu zapovijed, vrati kormilo još prije nego što je kormilar dospio prihvatiti žbicu. (dio 2/str. 6.)

U gornjim rečenicama istaknuli smo dva engleska izraza. Prvi izraz je *helm* koji ponajprije označava **rudo**, ali i **kormilarsko kolo**, a može i **kormilo**. Naši prevoditelji odlučili su se za potonji, ne posežući za, primjerice, u nas vrlo raširenim noštromizmom *timunom*.

Primjećujemo da talijansku istovrijednicu *timone* nije odabrao ni talijanski prevoditelj koji englesku riječ *helm* prevodi izrazom *barra*, što znači **rudo kormila**, iako je u ovom slučaju riječ o **kolu**, a ne o **rudu**, na što nedvojbeno upućuje druga engleska riječ u istoj rečenici: *spoke*.

Da su naši prevoditelji englesku riječ *spoke* kojim slučajem preveli noštromizmom *kavilja*, pitanje je koliko bi ih današnjih čitatelja razumjelo. Inače, umjesto **žbice kormilarskog kola**, primjerenije bi bilo reći **palac** ili **zubac kola**.

4.1.2.	engl. <i>rigging</i>	tal. <i>attrezzatura</i>	hrv. snast
--------	----------------------	--------------------------	------------

engl.: *...some high aloft in the rigging...* (str. 3.)

tal.: *... chi fissa l'occhio lassù, nell' attrezzatura* (str. 24.)

hrv.: ...a ima ih koji su se ispeli visoko u snast¹ brodovlja... (dio 1/str. 24.)

Na engleskom pomorskom izrazu *rigging* pokazat ćemo na koje su se sve načine prevoditelji dovijali da čitateljima prenesu njegovo stručno značenje, ali i stilističku vrijednost. Prevoditelji su ga svakojako prevodili: **snast, jedrilje, konopi, pripone, brod, jarbol, sartije, oputa i vrv**. Među navedenim hrvatskim pomorskim izrazima samo je *sartija* noštromizam.

Zbog većeg broja prevedenica u hrvatskim prijevodima, pojedini naši autori izvode zaključak da je hrvatski jezik bogatiji pomorskim izrazima od engleskoga. Primjerice, Lia Dragojević samo na temelju brojaka, dakle na temelju kvantitativne, ali ne i kvalitativne analize, zaključuje: *analizirajući imenice pomorskog obilježja romana Moby Dick zaključeno je da ukupno 37 engleskih imenica daje 69 različitih hrvatskih prijevodnih inačica. Time je uočeno da je bogatstvo hrvatskog jezika nadmašilo engleski jezik* (Dragojević, 2004:122).

Uzrok većem broju prevedenica nije u većem bogatstvu hrvatskoga pomorskog leksika, nego upravo obrnuto – u nedostatku općeprihvaćenih standardnih hrvatskih istovrijednica te nedovoljnom poznavanju hrvatske pomorske terminologije. Naime, bogatstvo hrvatskoga pomorskog leksika ovdje je samo prividno. To *bogatstvo*, zapravo, ukazuje na terminološku nesigurnost koja je prevoditeljima bila veliki problem.

Engleski pomorski izraz *rigging* ne može se jednoznačno prevesti na hrvatski jezik. U gornjem primjeru **snast** je dobar odabir. U bilješci su prevoditelji dali šire značenje pojma **snast** u koji ulazi sva brodska oprema na palubi (u našoj se stručnoj literaturi rabi još i *takelaža*, izraz koji dolazi iz njemačkoga jezika).

Kad govorimo o brodu na jedra, tad se u **snast** ubraja **jedrilje, jarbolje, oputa i vrv** ili **vrвина** (Mardešić, 1944). Upravo dva potonja izraza, **oputa** i/ili **vrv(ina)**, mogu biti vrlo primjereni prijevod engleskoga pomorskog naziva *rigging*.

4.1.2.1. engl. *running rigging* tal. *manovre correnti* hrv. **oputa i vrv**

engl.: *Because in such a wilderness of running rigging...* (str. 439.)

tal.: *In tale groviglio di manovre correnti...* (str. 643.)

hrv.: Jer u takvu zamršenu spletu **opute i vrvi**² (dio 2/str. 287.)

A da se naši prevoditelji nisu ponajbolje snalazili u hrvatskoj pomorskoj terminologiji pokazuje upravo gornji primjer. Izrazi **oputa** i **vrv** prvi put se spominju u 130. poglavlju, gotovo pred sam kraj knjige. Dakle, prvi i jedini put prevoditelji spominju sintagmu **oputu** i **vrv** pri kraju romana dajući u bilješci njihova kratka značenja.

Inače, u engleskom se tekstu, kao i u talijanskome, spominje samo **vrv** (engl. *running rigging*, tal. *manovre correnti*), ali ne i **oputa** (engl. *standing rigging*, tal. *manovre dormienti*). Evo kratkog pojašnjenja ovih engleskih izraza: nazivom *rigging* označuju se svi konopi na brodu, nazivom *running rigging* označuju se pomični konopi, tj. konopi kojima se *radi* prilikom jedrenja (hrv. **vrv(ina)**, tal. *manovre correnti*), a naziv *standing rigging* odnosi se na nepomične konope, tj. konope kojima se *ne radi* prilikom jedrenja – primjerice konopi

koji pridržavaju jarbolje (hrv. **oputa**, tal. *manovre dormienti*).

Dakle, upravo su ti nazivi – **oputa** i **vrv** (ili **vrvina**), bilo pojedinačno bilo u paru – ovisno o kontekstu, vrlo često prikladni za prevođenje engleskog izraza *rigging*, tako da su prevoditelji mogli mirne duše više puta posegnuti za njima.

Kao zanimljivost spomenimo da su prevoditelji samo na jednom mjestu (dio 1, str. 273.) posegli za starohrvatskim izrazom **vrv**, i to ne prevodeći engleski leksem *rigging*, nego izraz *hemp* (str. 195.) koji ponajprije označava **konoplju**, odnosno **kudjelju**, ali i **konop**.

4.1.2.2. Učestalost engleskog pojma rigging i odgovarajućih prevedenica

Pogledajmo još učestalost hrvatskih prevedenica engleske riječi *rigging* u romanu *Moby Dick*, koju smo u izvorniku pronašli 26 puta, bilo samu bilo u složenicama. Podsjećamo da smo ovdje brojili spomenute prevedenice samo u rečenicama gdje se u izvorniku pojavljuje riječ *rigging*, a ne u cijelome prijevodu jer se, primjerice, leksemi *brod* i *jarbol* javljaju daleko češće:

snast – 11 puta, **jedrilje** – 2 puta, **pripone** – 2 puta, **sartije** – 2 puta, **konopi** – 1 put, **jarbol** – 1 put, **brod** – 1 put, **oputa** i **vrv** – 1 put (engl. *running rigging*, tal. *manovre correnti*) te **koluti**, **svici konopa**, **vijenac konopa** ili **smotani konopi** – ukupno 5 puta (kao prijevodi engl. sintagme *coils of rigging*, tal. *rotoli di cordame*).

Naši su prevoditelji najčešće posezali za leksemom **snast** – 11 puta, samo jedanput za sintagmom **oputa** i **vrv**, jednom ili dvaput za ostalim prevedenicama, a nijednom za noštromizmom *manovra* koji bi, prema Urbanyju, onodobni pomorski život vjernije prikazao od korištenih standardnih izraza (Urbany, 1992).

Talijanski se prevoditelj vrlo često koristio prevedenicom *attrezzatura*, koja odgovara našem izrazu **snast**. Pronašli smo je 15 puta – triput više nego drugu talijansku prevedenicu *manovra*, u značenju **oputa**. Treći talijanski izraz je složenica *rotoli di cordame* koja se javlja samo kao prevedenica engleske složenice *coils of rigging*.

4.1.3.   engl. *mate*   tal. *ufficiali*   hrv. časnik, božman

engl.: *They were nearly all whalemens; chief mates, and second mates, and third mates...* (str. 26.)

tal.: *Erano quasi tutti balenieri; ufficiali in prima, e in seconda, e in terza...* (str. 58.)

hrv.: Gotovo sve sami kitolovci: prvi **božmani**, drugi **božmani**, treći **božmani**³... (dio 1/str. 51.)

Prilikom prevođenja engleskog izraza *mate* (samog ili u složenicama *chief mate*, *second mate* i *third mate*), koji je u izvorniku pronađen više od pedeset puta, naši su se prevoditelji

koristili trima prevedenicama: češće su se koristili nazivom **časnik** – u više od 2/3 primjera, zatim *noštromizmom* **božman** – u manje od 1/3 primjera, dok su ga dvaput preveli kao **drug**.

Naši prevoditelji još jednom pojašnjavaju u bilješci nekoliko poglavlja poslije tko je **božman**⁴ (dio 1/str. 102.) Inače, tim se izrazom (**božman**) prije više od stotinu godina vrlo često koristio Juraj Carić u svome pomorskom putopisu *Slike iz pomorskog života*, tiskanom 1884. godine. Carić u *tumaču* na kraju svog putopisa kaže da je **božman** *čovjek koji na brodu upravlja mornaricom ili vojskom. On je najstariji odmah iza kapetana i poručnika. Mornari ga još zovu bože ili talijanski: nostromo* (Carić, 1884:259).

U rječniku *Dizionario di marina medievale e moderno* (Roma, 1937.), navodi se da tal. **bosmano**, franc. **bosman**, dolazi iz srednjovjekovnoga nizozemskog **bootsman**. Giuseppe Boerio je u svome rječniku *Dizionario del dialetto veneziano* iz 1856. godine zabilježio riječ **bosman** u talijanskom stupcu, ali ne i u mletačkom. Nije ga zabilježio ni Božo Babić u svome talijansko-hrvatsko-njemačkome *Pomorskom rječniku* iz 1901. godine. On za talijanske izraze **nocchiere** i **nostromo**, te njemački **Bootsmann** nudi hrvatski prijevod **starčina**.

Leksem **bosman(o)** nije zabilježen ni u suvremenim rječnicima, primjerice u Deanović – Jernejevom *Talijansko-hrvatskom rječniku* te Zingarellijevom rječniku talijanskoga jezika *Vocabolario della lingua italiana*.

O izrazima **mate**, **boatswain**, **ufficiale**, **nostromo**, **nocchiere**, **bosman(o)**, **časnik**, **božman**, **noštromo** i **starčina** govorit ćemo više drugom prilikom. Na kraju spomenimo još i staru dubrovačku riječ **pouza** koju Božo Babić bilježi u svome djelu *Mladi mornar ili put brodom iz Senja u Trst* iz 1875. godine: **Pouza** je dubrovačko ime vodji straže. Na brodu drugi za brodovodjom (Babić, 1875:10). Teško da bi danas i jedan Dubrovčanin znao da su tim izrazom stari dubrovački pomorci znali nazivati **noštromu**.

Zanimljivo je da prevoditelji nijednom nisu posegnuli za nazivom **noštromo**, iz kojega se inače izvodi pojam **noštromizam**, a koji je daleko rašireniji na našoj obali od **božmana**, izraza kojim se već dugo praktično nitko ne koristi. Zaista je neobično to što su prevoditelji potpuno zanemarili **noštromu**.

Inače, u talijanskome smo prijevodu romana *Moby Dick* prevedenicu **nostromo** pronašli samo jedanput (str.76.), i to kao najprikladniji prijevod engleskog izraza **boatswain** (str. 39.), što također znači **vođa palube**, **noštromo**, odnosno **božman**, kako su ga preveli naši prevoditelji (dio 1/str. 69.). Engleski leksem **mate** u svim promatranim talijanskim primjerima preveden je kao **ufficiale**.

4.1.4.   engl. *stunsails*   tal. *belvedere*   hrv. letna jedra

engl.: *In stunsails! Down top-gallant-sails!* (str. 446.)

tal.: *Giù belvedere, vellaccio e velaccino!* (str. 653.)

hrv.: Spuštaj letna jedra! Ubéri vršnjaje i sljemenjače. (dio 2/str. 297.)

Ovdje nećemo puno govoriti o vrstama jedara, nego navodimo samo jedan primjer da pokažemo kako nije lako prevoditi nazive jedara na starom jedrenjaku jer gotovo da ih nema u rječnicima, a nema ni živih govornika koji su se njima služili.

U navedenom primjeru, engleski naziv za jedra *stunsails* nije točno preveden ni na talijanski ni na hrvatski jezik. Naime, jedra *stunsails* na engleskome ne znače isto što i *belvedere* na talijanskome, kao ni *letna jedra* na hrvatskome jeziku. Riječ je o **pršnim**, bočnim jedrima.

4.1.5.   engl. *kedger*   tal. *tonneggiante*   hrv. kotvaš

engl.: *On Tower-hill, as you go down to the London docks, you may have seen a crippled beggar (or kedger, as the sailors say)...(str. 226.)*

tal.: *Scendendo, dalla collina della Torre, verso i docks di Londra, vi sarò capitato di vedere un mendicante storpio (o, come dicono i marinai, un „tonneggiante”...(str. 343.)*

hrv.: Možda ste, spuštajući se od Tower-hilla prema londonskim dokovima, vidjeli kakva kljakasta prosjaka (**kotvaša**⁵, kako pomorci vele)... (dio 1/str. 314.)

Kao zanimljivost navodimo da su prevoditelji samo jednom spomenuli hrvatski izraz **kotva**, koji se inače vrlo malo rabi na moru, i to kada su htjeli prenijeti stilističku vrijednost teško prevodivog i nestandardnog engleskog izraza *kedger*.

Spomenuti engleski izraz *kedger* dolazi od *kedge*, što znači **malo sidro, kotva**. Potonji izraz staroslavenska je riječ za sidro koju u svom rječniku znanstvenog nazivlja iz 1874. spominje Bogoslav Šulek, a koja, prema *Pomorskoj enciklopediji*, označava sidro na riječnim brodovima. Bolji prijevod bio bi **ankoraš** (prema noštromizmu *ankora*), iako našim pomorcima ni ovaj pojam nije blizak, ali je prihvatljiviji nego izraz **kotvaš**.

Izraz *kedge* znači i *povlačenje broda sidrom*. Talijanski se prevoditelj odlučio za spretan prijevod – *tonneggiante*, izraz koji se ne može naći u talijanskim rječnicima, a koji je izveden iz glagola *tonneggiare*, što znači *vući (lađu) na obalu* (M. Deanović – J. Jernej, 1998), odnosno *premjestiti lađu vukući privezne ili sidrene konope (spostare una nave o un' imbarcazione facendo forza sulle cime d' ormeggio o sulla linea d' ancoraggio, Zingarelli, 2003).*

5. DVIJE KARAKTERISTIČNE POMORSKE ZAPOVIJEDI NA BRODU S JEDRIMA

Analiza dviju karakterističnih pomorskih zapovijedi na brodu s jedrima pokazuje da su se prevoditelji radije odlučivali za standardne naredbe, iako se naši mornari njima nisu koristili.

5.1.   engl. *luff*   tal. *orza*   hrv. *polje, prihvati*

engl.: *Clear away the boats! Luff!*” cried Ahab. (str. 236.)

tal.: *Disimpegna le lance! Orza!* – gridñ Achab. (str. 358.)

hrv.: Svi čamci u more! **Polja**⁶ – uskliknu Ahab, (dio 2/str. 6.)

Prevoditelji su u gornjem primjeru zapovijed **luff** preveli ne baš razumljivo kao **polje**. Urbany smatra da je riječ o očitoj tiskarskoj pogrešci – *trebalo je biti poja, no kako je „poja!” upravo obrnuta zapovijed*, nastavlja on, *to je trebalo prevesti s „orca!”* (Urbany, 1992:242).

Prihvatimo li ovu, doduše nepotkrijepljenu, Urbanyjevu tvrdnju, ona samo potvrđuje da prevoditelji nisu bili dobri poznavatelji našega pomorskog nazivlja jer **orca** i **poja** potpuno su suprotne naredbe koje ni površni poznavalac ne bi smio zamijeniti.

Englesku zapovijed **luff** pronašli smo još samo jednom, i to pri samom kraju romana – u 133. poglavlju (roman ima 135 poglavlja) kada je ponovno pojašnjavaju u bilješci:

engl.: *Luff, luff a point!* (str. 446.)

tal.: *Orza, orza una quarta!* (str. 653.)

hrv.: Kormilaru **prihvatil**⁷ (dio 2/str. 297.)

Ovaj put prevoditelji englesku zapovijed **luff** prevode točno, i to standardnim izrazom **prihvatil**, dok u bilješci čitateljima pojašnjavaju i suprotnu zapovijed **otpadni** iako se ona u izvorniku na ovome mjestu uopće ne spominje. Prevoditelji ponovno nisu posegnuli za vrlo raširenim noštromizmom koji spominje i Urbany, a to je **orca**.

5.2.   engl. *about*   tal. *vira*   hrv. *prelet kroz vjetar*

engl.: *About! about! Come down, all of ye, but the regular look-outs!* (str. 461.)

tal.: *Vira! Vira! E voi tutti giù, a parte le solite vedette!* (str. 675.)

hrv.: Spremni za **prelet kroz vjetar**⁸ Svi dolje s jarbola osim straža! (dio 2/str. 316.)

Englesku naredbu **about** naši su prevoditelji preveli sintagmom **prelet kroz vjetar** koju dodatno pojašnjavaju ne do kraja preciznom bilješkom. Nisu posegnuli ni za noštromizmom **vira**, vrlo čestom naredbom u naših jedriličara, ni za **letanjem**, standardnim izrazom koji se

rabi u našoj pomorskoj literaturi.

Urbany bi uporabio zapovijed *tiramola* prema zapisima Jurja Carića iz 19. stoljeća jer su je onodobni pomorci rabili (Urbany, 1992), što je točno, ali teško da bi je današnji pomorci i jedriličari razumjeli. Naime, mnogi ljudi s mora znaju da je *tiramola* uže između dvije *ponistre* na kojoj njihova *nona* suši robu, ali ne znaju njezino pomorsko značenje jer se ona već odavno ne koristi. Ako je ne znaju pomorci, tada je prosječni čitatelji znaju još i manje.

Ni u talijanskome se prijevodu ne rabi *tiramola*, zapovijed iz doba jedrenjaka, nego današnja zapovijed *vira*.

6. BOŽMANIZMI – NAPUŠTENI I ZABORAVLJENI NOŠTROMIZMI

Ovdje se pojavljuje još jedan problem. Postavlja se pitanje kojim se noštromizmima koristiti danas u prevođenju. Naime, današnji naši pomorci ne samo što se previše ne koriste *linguom francom*, jezikom promoraca iz doba jedrenjaka, nego pojedinim riječima niti ne znaju njihovo pomorsko značenje. Razlog je jednostavan – najveći broj noštromizama potječe iz doba jedrenjaka, a kako su jedrenjaci nestali, tako su s njima nestali i mnogi noštromizmi. To će reći da većina njih više *ne živi* u govoru današnjih mornara. Dakle, danas više nema živih govornika koji će, na primjer, pouzdano i točno reći što na moru znači naredba *tiramola*.

Primjerice, ponudite li današnjim pomorcima standardne nazive za jedra, poput *sljemenjače*, *vršnjače* i *pršnjače*, ili noštromizme kao što su na primjeri *papafig*, *kontra papafig* i *kortelači*, teško da bi oni znali o kojim je to jedrima riječ jer im nisu poznati ni jedni ni drugi nazivi.

Slična se priča ponavlja i s izrazom *božman*, kojim se Carić u svome putopisu iz druge polovice 19. stoljeća vrlo često koristio, a koji danas teško da se igdje može čuti na našoj obali. Neobično je to što su se naši prevoditelji romana *Moby Dick* odlučili upravo za taj zaboravljeni noštromizam, a ne za drugi, osjetno rašireniji noštromizam *noštro*.

Iz gornjih primjera vidimo da ima podosta noštromizama kojima se danas pomorci više ne koriste. Štoviše, pojedinima čak ne znaju ni točno značenje. Eto, takve noštromizme koji su se koristili još u ne tako davnoj prošlosti, a danas ih se više ne mogu čuti u govoru naših pomoraca, nazivamo *božmanizmima* (Ž. Stepanić – J. Maslek, 2007).

ZAKLJUČAK

Neujednačeni prijevodi pomorskoga nazivlja pokazuju da Hrvati nisu posve ovladali morem i da nisu pronašli istovrijednice za sve potrebe u vezi s pomorstvom i brodarstvom. To je razlog što još uvijek nemamo cjelovitu i sređenu maritimnu nomenklaturu.

Višestoljetno ulaženje talijanizama u hrvatski jezik u doba plovidbe na jedra, koje je bilo uvjetovano povijesnim društveno-političkim prilikama, dovelo je do pojave noštromizama, jedinstvenoga lingvističkog fenomena u hrvatskom jeziku kojem ne možemo naći pandan u drugim jezicima. Iako su noštromizmi vrlo životni i prisutni u govoru naših pomoraca, njih u

standardnome hrvatskome jeziku gotovo da i nema.

Unatoč tomu što noštromizmi imaju svoju stilističku vrijednost koja se u određenim situacijama može iskoristiti u prenošenju maritimnog ugođaja engleskog teksta na hrvatski jezik, prevoditelji rijetko posežu za njima. Isto tako, prevoditeljima nisu samo problem noštromizmi, koje uglavnom ne poznaju dobro, nego i standardno hrvatsko pomorsko nazivlje s kojim također imaju problema, jer ga također ne poznaju dobro, i kojim se naši pomorci uglavnom ne koriste.

Prevoditeljski dvojac Gorjan – Tabak često je u bilješkama pojašnjavao pomorsko nazivlje, no pritom nije uvijek bio precizan. Zbog nedovoljnoga poznavanja stručnoga pomorskog nazivlja prevoditelji ga nerijetko prevode neujednačeno s više različitih prevedenica.

To ponajprije ukazuje na siromaštvo, a ne na bogatstvo našega pomorskog jezika. Pojedini autori pogrešno zaključuju, na temelju velikog broja prevedenica, da je hrvatski pomorski leksik bogatiji od engleskog.

Razlog manje uporabe noštromizama ne leži samo u činjenici što se u stručnoj literaturi oni javljaju jedino u tragovima nego ih nedovoljno poznaju i sami prevoditelji, a mnogi od njih nisu poznati ni čitateljima. Naime, danas se mnogi noštromizmi više ne mogu čuti u govoru naših pomoraca jer su nestali zajedno s jedrenjacima. Štoviše, današnji pomorci čak niti ne znaju točno značenje stanovitom dijelu noštromizama. Takve napuštene i zaboravljene noštromizme nazivamo božmanizmi.

Iako standardni hrvatski pomorski leksik još nije postigao potrebnu stabilnost te pojedini pomorski izrazi nisu dovoljno gipki i okretni, oni u književnom tekstu ne vrijeđaju čitateljev osjećaj. Dakle, u našoj književnosti ima mjesta i za standardne izraze i za noštromizme.

IZVORI

- Babić, B. (1875): *Mladi mornar ili put brodom iz Senja u Trst*. Kraljevica.
- Babić, B. (1901): *Pomorski rječnik ili nazivlje za brodarenje po moru*. Senj.
- Boerio, G. (1856): *Dizionario del dialetto veneziano*. Roma.
- Carić, J. (1884): *Slike iz pomorskoga života*. Zagreb.
- Dear, I., Kemp, P. (1997): *An A – Z of Sailing Terms*. Oxford, Oxford University Press.
- Kemp, P. (1988): *The Oxford Companion to Ships and the Sea*. Oxford, Oxford University Press.
- Kerchove, R. de (1961): *International Maritime Dictionary*. New York, Van Nostrand Reinhold Company.
- Layton, C. W. T. (1987): *Dictionary of Nautical Words and Terms*. Glasgow, Brown, Son & Ferguson.

- Melville, H. (1993): *Moby-Dick or The Whale*. Hertfordshire, Wordsworth Editions Limited.
- Melville, H. (2004): *Moby Dick*. Milano, Superbur Classici. (S engleskog prevela Pina Sergi.)
- Melville, H. (1954): *Moby Dick ili Bijeli kit*. Zagreb, Kultura. (S engleskog preveli Zlatko Gorjan i Josip Tabak. Nazivi iz pomorstva Petar Mardešić.)
- Melville, H. (1978): *Moby Dick ili Bijeli kit*. Zagreb, Liber. (Preveli Zlatko Gorjan i Josip Tabak.)
- Melville, H. (1985): *Moby Dick ili Bijeli kit*. Zagreb, Liber. (Preveli Zlatko Gorjan i Josip Tabak.)
- Melville, H. (1999): *Moby Dick ili Bijeli kit*. Zagreb, Školska knjiga. (S engleskog preveli Zlatko Gorjan i Josip Tabak.)
- Melville, H. (2004): *Moby Dick ili Bijeli kit*, dio 1. i 2. Zagreb, Globus media. (S engleskog preveli Zlatko Gorjan i Josip Tabak.)
- Vidović, R. (1984): *Pomorski rječnik*. Split, Logos
- Zingarelli (2003): *Vocabolario della lingua italiana*. Bologna, Zanichelli editore.

LITERATURA

- Božanić, J. (2002): *Trideset godišta splitskog dijalektološkog časopisa Čakavska rič*, Čakavska rič, 1–2, 5–10.
- Buljan, I. (1966): *Problemi terminologije u našoj trgovačkoj mornarici*, Pomorski zbornik, knj. 4, 745–752.
- Carić, J. (1884): *Slike iz pomorskog života*. Zagreb, Matica hrvatska.
- Dragojević, L. (2004): *Analiza pomorske terminologije u romanu Moby Dick*. (Magistarski rad) Zagreb.
- Jurišić, B. (1962): *O našoj pomorskoj terminologiji*, Pomorski zbornik, knj. 1, 451–468.
- Mardešić, P. (1944): *Pomorstvo, I. dio: brod*. Zagreb, Hrvatski izdavački bibliografski zavod.

- Pritchard, B. (1983): *Neki problemi uz izradu rječnika pomorskog nazivlja*, Strani jezici, 1–2, 47–50.
- Pritchard, B. (1985): *Englesko-hrvatski jezični kontakti u pomorstvu*. (Doktorska disertacija) Zagreb.
- Skok, P. (1933): *Naša pomorska i ribarska terminologija na Jadranu*. Split, Jadranska straža.
- Stepanić Ž. (2004): *U potrazi za (izgubljenim) hrvatskim pomorskim nazivljem*. Split, Marjan tisak.
- Stepanić, Ž. (2007): *Carićev doprinos normiranju hrvatskoga pomorskoga nazivlja*, Riječ 13 (3), 93–103.
- Stepanić Ž., Maslek J. (2006): *Pomorski i ribarski izrazi u romanu Ernesta Hemingwaya „Starac i more”*, Strani jezici XXXV, 2, 127 – 134.
- Stepanić Ž., Maslek J. (2007): *Gdje je nestao božman?*, Naše more 54, 1–2, 72–75.
- Stolac, D. (1988): *Hrvatsko pomorsko nazivlje*, Rijeka, Izdavački centar Rijeka.
- Šimunović, P. (1986): *Istočnojadranska toponimija*. Split, Logos.
- Šoljan, A. (1991): *Uz novo čitanje Maretićeve Odiseje*, Sloboda čitanja. Zagreb, Grafički zavod hrvatske, 149–189.
- Urbany, M. (1992): *Slike iz pomorskog života na hrvatskom i na engleskom jeziku*, Zbornik radova Pomorskog fakulteta. Rijeka, 237–245.
- Urbany, M. (1994A): *Jezik pomoraca – kako ga shvaćaju nepomorci (traduttore – traditore)*, Dometi, 12, 31–34.
- Urbany, M. (1994B): *Noštromizmi u projektu izrade englesko-hrvatskog pomorskog rječnika*, Pomorski zbornik, knj. 32, 395–406.
- Urbany, M. (1996): *Restriktivne oznake u leksikografiji hrvatskoga pomorskog jezika*. U: Zbornik radova Pomorskog fakulteta u Rijeci, 10, 205–208.
- Vidović, R. (1982): *Povijest rada na sakupljanju i obradi naše pomorske terminologije*, Mogućnosti, 8–9–10, 770–803.

- Vidović, R. (1993): *Pregled povijesti rada na sakupljanju i obradi hrvatske pomorske terminologije*, Jadranske leksičke studije. Split.

Bilješke

- ¹ Snast – cjelokupna drvena, željezna, kudjeljna i platnena oprema na trupu broda koja služi za jedrenje, krcanje tereta i za ostale brodske radove. – prev.
- ² Sva užeta kojima su oputani i pripeti jarboli, sohe, križevi, kosnik itd., a koja ne prolaze kroz kolute, zovu se *oputa*. Sva pomična užeta koja su provučena kroz koloturnike, a koja za vrijeme kretanja jedrilja teku po kolutima, nazivamo *vrv*. – prev.
- ³ Božman ili bocman (od holandskoga bootsman) niži zapovjednik, nadzornik, nadglednik koji se brine za red i čistoću na brodu, poučava mornare njihovu poslu; vođa posade na brodu, brodicu ili na čamcu, itd. – prev.
- ⁴ Božman, podčasnik koji ima nadzor nad brodskom posadom. – prev.
- ⁵ Riječ načinjena prema „kotva” (malo sidro što služi uglavnom u riječnoj plovidbi). „Kotvaš” bi bio prosjak koji obilazi luku i dokove (engl. *kedger*). – prev.
- ⁶ Zapovijed da se pramac okrene uvjetar. – prev.
- ⁷ Zapovijed da se pramac okrene vjetru. Suprotna zapovijed glasi: otpadaj! – prev.
- ⁸ Brod vrši prelet kroz vjetar kad pramac okreće vjetru. – prev.

CROATIAN MARITIME TERMINOLOGY IN THE TRANSLATION OF HERMAN MELVILLE'S NOVEL „MOBY DICK”

Unequal translations of maritime terminology in literature demonstrate that the Croats have neither yet completely mastered the sea, nor come up with proper Croatian expressions concerning navigation. Crucial sociolinguistic feature of Croatian maritime terminology is emphasized duality between its spoken and written version. In Croatian, the distinction between these two is so immanent that it could be said that the written and the spoken versions are actually two different languages. The first one is based on dialect, with Italianisms prevailing, and the latter on made-up and partially standardized Croatian terminology. During the last 150 years, a lot of ink has been used in attempts to lessen these great differences, but, unfortunately, the results were unsatisfying. Taking into account current situation, we can say that the problem will not be resolved in the near future.

Nostromisms occur quite often in the seamanship terminology and have certain stylistic values. However, the average reader is not aware of it because he/she is not familiar enough with the lives of seamen.

On the other hand, the translators are not very familiar with the Croatian maritime terminology, so they have a lot of difficulties in dealing with both dialectal and standardized Croatian terminology. Therefore, we have several translation equivalents in Croatian translations for one maritime expression in the English original. This, no doubt, only confirms the lacks of the Croatian maritime terminology.

Key words: maritime terminology, Italianisms, nostromisms, bosmanisms, standardized Croatian terminology, maritime terminology translations